

УДК: 159.9:316.624 (316.628.23)

Мотивація професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ з різним рівнем ургентної адикції

Шиліна А. А.

У статті розглядається проблема аддиктивної поведінки, зокрема такої її форми як ургентна залежність. Розглянуто основні психологічні особливості, які характеризують ургентного аддикта. Наводяться результати дослідження мотивів професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ з різним рівнем ургентної залежності, а також аналізуються кореляційні взаємозв'язки цих мотивів з різним рівнем ургентної адикції. Показано, які мотиви професійної діяльності властиві ургентним працівникам ОВС.

Ключові слова: аддиктивна поведінка, ургентна залежність, мотивація, професійна діяльність.

В статье рассматривается проблема аддиктивного поведения, в частности такая его форма как ургентная зависимость. Рассмотрены основные психологические особенности, которые характеризуют ургентного аддикта. Приводятся результаты исследования мотивов профессиональной деятельности сотрудников органов внутренних дел с разным уровнем ургентной зависимости, а также анализируются корреляционные взаимосвязи этих мотивов с разным уровнем ургентной аддикции. Показано, какие мотивы профессиональной деятельности свойственны ургентным сотрудникам ОВС.

Ключевые слова: аддиктивное поведение, ургентная зависимость, мотивация, профессиональная деятельность.

In article the problem of addictive behavior, in particular its such form, as urgent dependence is considered. The main psychological features which characterize urgency addict are considered. Results of research of motives of professional activity at police officers with different level of urgent dependence are given, and also correlation interrelations of these motives with an urgent addiction are analyzed. It is shown, what motives of professional activity are peculiar to urgent police officers.

Keywords: addictive behavior, urgent dependence, motivation, professional activity.

Постановка проблеми. У сучасному житті у людини часто виникає відчуття втрати безпеки і страху перед дійсністю, які у свою чергу, провокують реакцію відходу людини від реальності. Більшою мірою до цих реакцій схильні люди з низькою переносимістю труднощів і низькими адаптаційними можливостями. Як засіб захисту від напруги і дискомфорту у таких людей розвивається аддиктивна поведінка, тобто прагнення піти від реальності шляхом зміни психічного стану за допомогою вживання деяких речовин або постійною фіксацією уваги на певних предметах або активностях, які викликають інтенсивні емоційні переживання. Однією з актуальних проблем в сучасній психології фахівці називають дослідження ургентної адикції як форми аддиктивної поведінки.

Аналіз досліджень і публікацій. Термін «ургентна адикція» введений Тассі у 1993 році, автор не дає точної дефініції терміну, маючи на увазі під ургентною аддикцією, головним чином, залежність від стану постійної нестачі часу. Стан обумовлений сверхзайнятістю, необхідністю брати участь в багатьох видах діяльності, прискоренням темпу життя, загальною гіперстимуляцією. Ургентна адикція відноситься до категорії так званих негативних адикцій. Психологічні механізми, що лежать в основі залежності від суб'єктивно неприємного стану важко з'ясовні, проте, вони стають зрозумілішими при порівнянні стану нестачі часу з протилежним, при якому цей чинник відсутній. В даний час феномен ургентної залежності вивчається білоруським психологом О. Л. Шибко. Як показують її дослідження, ургентна адикція найчастіше спостерігається у чоловіків періоду пізньої дорослості і у жінок періоду середньої дорослості. Короленко Ц. П. і Дмитрієва Н. В. під ургентною адикцією розуміють звичку знаходитися в стані постійного браку часу. Перебування в цьому стані сприяє розвитку у людини відчуття дискомфорту і відчаю [2]. У сучасній культурі ургентна адикція формується у великої кількості осіб найрізноманітніших професій: бізнесменів, співробітників різних фірм, студентів, викладачів, учених і ін. Всі вони випробовують тиск часу, опиняються в тимчасовій пастці, не усвідомлюючи повністю серйозності ситуацій і її неминучих наслідків. Ургентна адикція пов'язана з поклонінням швидкості акселерації. Суспільство керується формулою: «чим, швидше тим краще». Людям нав'язується модель успіху, заснованого на виконанні все більшої кількості завдань у все коротші тимчасові інтервали [3].

Ургентна аддикція розвивається поволі, непомітно. Людина підпадає під поєднаний вплив внутрішніх і зовнішніх чинників. У разі сприятливого збігу обставин виникає відчуття можливості справитися з кількістю завдань і обов'язків, що збільшується. Вона відчуває себе повною сил і ентузіазму - все виглядає привабливо: перспективи збільшення зарплати, успішної кар'єри, великих можливостей вибору. З часом ситуація поступово міняється: обов'язків стає більше, вільний час стискується як шагренева шкіра, часу на виконання поставлених завдань починає не вистачати. Все частіше виникає в свідомості або вербалізується фраза: «у мене немає часу». Це відноситься, перш за все, не до роботи, а до сфери міжособових, особливо внутрішньосімейних відносин. Відсутність часу обмежує можливість продуктивних неформальних контактів з близькими людьми. Ургентний аддикт часто переконуює себе в тому, що він здатний контролювати час і справитися з ще більшим прискоренням, якщо він буде краще себе організувати, «взьме себе в руки», не відволікатиметься на дрібницях й таке інше. Людина з ургентною залежністю переживає час по-іншому, в порівнянні із звичайною людиною, яка спеціально не фіксована на ньому (за винятком порушень сприйняття часу у формі прискорення або уповільнення його течії при деяких психічних розладах).

Наше дослідження присвячене вивченню особливостей мотивації професійної діяльності працівників ОВС з різним рівнем ургентної адикції. У вітчизняній психологічній літературі на даному етапі розвитку науки досить небагато досліджень, що присвячені вивченню ургентної залежності взагалі, а зокрема у працівників органів внутрішніх справ, практично відсутні.

Формування цілей статті. Мета дослідження полягає у вивченні особливостей мотивації професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ з різним рівнем ургентної залежності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні взяли участь працівники органів внутрішніх справ різних підрозділів та різних посад, як чоловіки так і жінки, у загальній кількості 124 людини. Усі працівники були нами розділені на три групи в залежності від рівня ургентної залежності. Першу групу досліджуваних склали працівники в кількості 37 осіб, у яких було виявлено високий рівень ургентної залежності, вони набрали за показником ургентної залежності від 51 до 55 балів. Другу групу досліджуваних склали працівники ОВС з середнім рівнем ургентної залежності, кількість досліджуваних, що увійшли у цю групу – 61 людина – це найбільш численна група, за показником ургентної залежності їм було набрано від 35 до 50 балів. Третю групу досліджуваних склали працівники ОВС з низьким рівнем ургентної залежності, в кількості 26 осіб – ця група є найменш представлена досліджуваними працівниками ОВС, за показником ургентної залежності вони набрали від 9 до 34 балів.

Рівень ургентної залежності нами визначався за допомогою методики «Діагностика ургентної залежності» [1, С. 224]. Мотивацію професійної діяльності ми визначали за допомогою методики К. Замфіра в модифікації А. Реана «Мотивація професійної діяльності».

Результати дослідження за методикою К. Замфіра «Мотивація професійної діяльності» наведені в таблиці 1.

Виходячи з даних, що наведені в таблиці 1, ми бачимо, що у працівників ОВС з різним рівнем ургентної залежності (в усіх трьох групах) на перших двох місцях знаходяться однакові мотиви професійної діяльності: «грошовий зарібок» та «прагнення до просування по роботі». У працівників ОВС з високим рівнем ургентної залежності ці мотиви виражені найбільше, а у працівників ОВС з низьким рівнем ургентної залежності – найменше, відповідно $4,38 \pm 0,5$, $4,11 \pm 0,5$ та $3,96 \pm 0,4$, $4,15 \pm 0,4$. Найменш представленим мотивом професійної діяльності в усіх групах є «повна самореалізація саме в даній діяльності».

В третій групі працівників ОВС цей показник є найменшим – 2,65, трохи більший у працівників з високим рівнем ургентної залежності – 2,76 і найбільший у працівників ОВС з середнім рівнем ургентної залежності – 3,08. Таки мотиви професійної діяльності як «задоволення від процесу і результату роботи» і «потреба в досягненні соціального престижу і пошани з боку інших» також мало представлені у працівників ОВС з різним рівнем ургентної залежності.

В групах працівників ОВС з різним рівнем ургентної залежності за мотивом «грошовий зарібок» реєструються вірогідні відмінності.

Таблиця 1.

Показники мотивів професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ з різним рівнем ургентної залежності ($x \pm \sigma$).

Групи Мотиви	Працівники з високим р і в н е м ургентної залежності	Працівники з середнім рівнем ургентної залежності	Працівники з низьким рівнем ургентної залежності	t 1,2	t 1,3	t 2,3
Грошовий зарібок	$4,38 \pm 0,5$	$4,28 \pm 0,5$	$4,15 \pm 0,4$	0,9	2*	1,1
Прагнення до просування по роботі	$4,11 \pm 0,5$	$4,08 \pm 0,6$	$3,96 \pm 0,4$	0,3	1,3	1
Прагнення уникнути критики з боку керівника або колег	$3,89 \pm 0,4$	$3,75 \pm 0,5$	$3,62 \pm 0,5$	1,5	2,4*	1,2
Прагнення уникнути можливих покарань або неприємностей	$3,84 \pm 0,5$	$4,03 \pm 0,4$	$3,65 \pm 0,5$	2*	1,4	3,8**
Потреба в досягненні соціального престижу і пошани з боку інших	$3,89 \pm 0,5$	$3,95 \pm 0,6$	$3,77 \pm 0,5$	0,5	1	1,4
Задоволення від процесу і результату роботи	$3,05 \pm 0,7$	$3,33 \pm 0,6$	$3,27 \pm 0,6$	2,2*	1,3	0,4
Повна самореалізація сама в даній діяльності	$2,76 \pm 0,7$	$3,08 \pm 0,6$	$2,65 \pm 0,6$	2,3*	0,7	3*

Примітка: * $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$

У працівників ОВС з високим рівнем ургентної залежності цей мотив достовірно більш виражений, ніж у працівників ОВС з низьким рівнем ургентної залежності ($4,38 \pm 0,5$ і $4,15 \pm 0,4$ при $p \leq 0,05$). Для працівників ОВС з високим рівнем ургентної залежності при виконанні професійної діяльності достовірно важливіше мати і отримувати грошовий зарібок, ніж для працівників ОВС з низьким рівнем ургентної залежності.

Також достовірно більш виражений у працівників ОВС з високим рівнем ургентної залежності такий мотив

професійної діяльності як «прагнення уникнути критики з боку керівника або колег», ніж у працівників ОВС з низьким рівнем ургентної залежності ($3,89 \pm 0,4$ та $3,62 \pm 0,5$ при $p \leq 0,05$). Тобто для працівників ОВС з високим рівнем ургентної залежності прагнення уникнути критики з боку керівника або колег більш значимо, ніж для працівників ОВС з низьким рівнем ургентної залежності. Можливо це як раз і пов'язано з тим, що вони постійно знаходяться в стані нестачі часу.

Такий мотив професійної діяльності як «прагнення уникнути можливих покарань або неприємностей» достовірно більш виражений у працівників ОВС з середнім рівнем ургентної залежності, ніж у працівників з високим рівнем ургентної залежності ($4,03 \pm 0,4$ та $3,84 \pm 0,5$ при $p \leq 0,05$) та достовірно більш виражений, ніж у працівників ОВС з низьким рівнем ургентної залежності ($4,03 \pm 0,4$ та $3,65 \pm 0,5$ при $p \leq 0,01$). Тобто можна сказати, що для працівників з середнім рівнем ургентної залежності прагнення уникати можливих покарань або неприємностей більш значимо, ніж для працівників з високим та низьким рівнем ургентної залежності.

Також «задоволення від процесу і результату роботи» більш значимо для працівників ОВС з середнім рівнем ургентної залежності, ніж для працівників з високим рівнем ургентної залежності ($3,33 \pm 0,6$ та $3,05 \pm 0,7$ при $p \leq 0,05$). Можна припустити, що працівники ОВС з середнім рівнем ургентної залежності менше переймаються часом, ніж працівники з високим рівнем ургентної залежності, то вони більше задоволення отримують від процесу і результату роботи.

Такий мотив як «повна самореалізація саме в даній діяльності» достовірно більш значимий для працівників ОВС з середнім рівнем ургентної залежності, ніж для працівників з високим та низьким рівнем ургентної залежності ($3,08 \pm 0,6$ та $2,76 \pm 0,7$ і $2,65 \pm 0,6$ при $p \leq 0,05$). Таким чином, для працівників з нормальним рівнем ургентної залежності повна самореалізація професійної діяльності саме в тій області в якій вони працюють на даний час більш значима, ніж для двох інших груп працівників ОВС.

За результатами дослідження мотивів професійної діяльності працівників ОВС з різним рівнем ургентної залежності можна зробити наступні висновки: для працівників ОВС з високим рівнем ургентної залежності достовірно більш значимими мотивами професійної діяльності є такі як «грошовий заробіток» та «прагнення уникнути критики з боку керівника або колег». Для працівників ОВС з середнім рівнем ургентної залежності достовірно більш значими мотивами професійної діяльності є «прагнення уникнути можливих покарань або неприємностей», «задоволення від процесу і результату роботи» та «повна самореалізація саме в даній діяльності». Тоді як для працівників ОВС з низьким рівнем ургентної залежності практично усі ці мотиви професійної діяльності достовірно менш значими, ніж для інших груп працівників ОВС.

Для виявлення взаємозв'язків мотивів професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ з різним рівнем ургентної залежності було проведено кореляційний аналіз цих мотивів та різного рівня ургентної залежності. Дані кореляційного аналізу наведено в таблиці 2.

Виходячи з даних наведених в таблиці 2 було виявлено значущі кореляції. За мотивом професійної діяльності «грошовий заробіток» виявлена негативна значима кореляція з високим рівнем ургентної залежності ($r = -0,473$, $p \leq 0,01$) та у працівників з середнім рівнем ургентної залежності ($r = -0,240$, $p \leq 0,10$). В групі працівників ОВС з високим рівнем ургентної залежності більш тісний негативний взаємозв'язок з мотивом професійної діяльності «грошовий заробіток». Таким чином, високий та середній рівень ургентної залежності негативно корелює з професійним мотивом «грошовий заробіток».

За показником «прагнення до просування по роботі» реєструється негативна кореляція з високим рівнем ургентної залежності ($r = -0,411$, $p \leq 0,05$). Чим менш значимий цей мотив для працівників ОВС, тим більш виражена ургентна залежність. Також цей професійний мотив позитивно корелює з низьким рівнем ургентної залежності у працівників ОВС ($r = 0,411$, $p \leq 0,05$), тобто чим більш значимий мотив «прагнення до просування по роботі» для працівників ОВС, тим нижчий буде рівень ургентної залежності.

Таблиця 2.

Показники взаємозв'язків мотивів професійної діяльності з різним рівнем ургентної залежності

Групи Мотиви	Високий рівень ургентної залежності	Середній рівень ургентної залежності	Низький рівень ургентної залежності
Грошовий заробіток	- 0,473***	- 0,240*	0,146
Прагнення до просування по роботі	- 0,411**	0,036	0,421**
Прагнення уникнути критики з боку керівника або колег	0,117	0,122	0,262
Прагнення уникнути можливих покарань або неприємностей	- 0,175	0,065	0,340*
Потреба в досягненні соціального престижу і пошани з боку інших	- 0,210	0,236*	0,225
Задоволення від процесу і результату роботи	- 0,134	- 0,87	- 0,078
Повна самореалізація саме в даній діяльності	0,083	0,120	0,202

Примітка: * $p \leq 0,10$; ** $p \leq 0,05$; *** $p \leq 0,01$

Такий мотив професійної діяльності як «прагнення уникнути можливих покарань або

неприємностей» позитивно корелює з низьким рівнем ургентної залежності у працівників ОВС ($r = 0,340$, $p \leq 0,10$). Тобто спостерігається тісний взаємозв'язок низького рівня ургентної залежності з прагненням працівників уникнути можливих покарань або неприємностей.

Нормальний рівень ургентної залежності позитивно корелює з мотивом професійної діяльності «потреба в досягненні соціального престижу і пошани з боку інших» ($r = 0,236$, $p \leq 0,10$). Тобто середній рівень ургентної залежності тісно пов'язаний з потребою працівників ОВС в досягненні соціального престижу і пошани з боку інших. За іншими мотивами професійної діяльності та різного рівня ургентної залежності значущих взаємозв'язків не спостерігається.

За результатами вивчення мотивів професійної діяльності та різного рівня ургентної залежності можна зробити наступні висновки.

Високий рівень ургентної залежності негативно пов'язаний з такими мотивами, як «грошовий зарібок» та «прагнення до просування по роботі», тобто, чим більше буде високий рівень ургентної залежності, тим менш значимими будуть ці мотиви професійної діяльності. Середній рівень ургентної залежності негативно пов'язаний з «грошовим зарібком» та позитивно пов'язаний з мотивом «потреба в досягненні соціального престижу і пошани з боку інших». Низький рівень ургентної залежності позитивно корелює з такими мотивами професійної діяльності, як «прагнення до просування по роботі» та «потреба в досягненні соціального престижу і пошани з боку інших», тобто низький рівень ургентної залежності залежить від сили значимості цих мотивів для працівників органів внутрішніх справ.

Література

1. Ильин Е. П. Работа и личность. Трудоголизм, перфекционизм, лень. / Е. П. Ильин – СПб. : Питер, 2011. – 224 с.
2. Короленко Ц. П. Психосоциальная аддиктология. / Ц. П. Короленко, Н. В. Дмитриева – Новосибирск : 2001. – 251 с.
3. Шибко Е. Л. Особенности внешних и внутренних механизмов психологических защит лиц с ургентной зависимостью / Шибко Е. Л. // Сб. научных статей по материалам Международного научно-образовательного форума «Европа-2002». Минск, 2003. С. 481-485.